

Takiyyüddin b. Abdülkâdir et-Temîmî'nin *et-Tabakâtü's-seniyye fî terâcimi'l-Hanefiyye* adlı eserinin unvan sayfasıyla ilk sayfası (Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1113)

söylenabilir. Kâtib Çelebi eserin kendi alanında yazılmış en hacimli kitap olduğunu, müellifin *eş-Şekâ'îku'n-nu'mâniyye*'de yer alan âlimlere kendi zamanına kadar yaşayan ulemâyı da eklediğini ve biyografisi sayısının 2523'e ulaştığını belirtir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1098). Temîmî, III. Murad'a ithaf ettiği eserin mukaddimesinde sultana övgülerini dile getirdikten sonra tarih ilmine ve tarih yazımına, kitapta izlediği yöntem ve kullandığı terimlere dair bilgi verir. Ardından kısaca Hz. Peygamber'in hayatını anlatır (*et-Tabakâtü's-seniyye*, I, 41-72), Ebû Hanîfe'nin biyografisini ve menâkıbını genişçe ele alır (*a.g.e.*, I, 73-169). Daha sonra alfabetik sıraya göre başlangıçtan kendi zamanına kadar yaşamış Hanefî âlimlerinin biyografilerini kaydederek. Eserin sonunda künye, lakap ve nisbeleriyle tanınanlar zikredilmiştir. Hocası İbn Gânim el-Makdisî'nin yanı sıra (Atâî, s. 399) Hoca Sâdeddin Efendi, Şeyhülislâm Çivîzâde Mehmed Efendi ve Şeyhülislâm Bayramzâde Zekerîyâ Efendi gibi âlimlerin takriz yazdığı (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1098), çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan eserin (Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1113; Nuruosmaniye Ktp., nr. 3390,

3391; Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 3295, Hamidiye, nr. 969) ilmi neşrini, biri müellif hattı olmak üzere beş yazma nüshaya dayanarak Abdülfettâh Muhammed el-Hulv gerçekleştirmiştir. Kitabın birinci cildini Kahire'de neşreden Hulv (1390/1970) baştan Utbe ismine kadar olan kısmı dört cilt halinde Riyad'da yayımlamış (1403-1410/1983-1989), 1994 yılında vefatı sebebiyle neşir tamamlanamamıştır. 2. *es-Seyfü'l-berrâk fî 'unu'ki'l-veledi'l-âk*. Kâtib Çelebi günümüze ulaşmayan bu eserin müellifin hayırsız oğlu Hasan için yazdığı bir risâle olduğunu belirtmektedir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1017). 3. *Muhtaşaru Yetîmeti'd-dehr*. Temîmî, Ebû Mansûr es-Saîlîbî'nin Arap şair ve ediplerine dair ünlü eserini ve Hasan b. Muzaffer en-Nisâbü'rî'nin *Zeylû'l-Yetîme*'sini yarısına kadar ihtisar etmiştir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 2049, 2050). 4. *Tezkire*. Kâtib Çelebi'nin zikrettiği bu eserin muhtevası hakkında bilgi yoktur (*a.g.e.*, I, 385). Temîmî'nin ayrıca İbnü'n-Nâzım'ın (İbnü'l-Musannif) babası İbn Mâlik'e ait *el-Elfiyye* üzerine yaptığı şerhe bir hâşiye (*a.g.e.*, I, 152) ve Arap atasözlerine dair bir eser yazdığı kaydedilir (Atâî, s. 408). Brockelmann, Muham-

med b. Ahmed et-Temîmî'nin *Menâfi'u'l-Kur'ân ve mâ fî külli âyetin mine'l-burhân* adlı eserini yanlışlıkla Takiyyüddin et-Temîmî'ye nisbet etmiştir (*GAL Suppl.*, II, 429; karşı. *GAL*, I, 273; *Suppl.*, I, 422). Temîmî'nin bazı beyit ve kıtaları Hafîcî ve Muhibbî tarafından zikredilmiş, III. Murad, Şeyhülislâm Sun'ullah Efendi ve Ahmed b. Hasan b. Abdülmuhsin er-Rûmî için yazdığı kasideler *et-Tabakâtü's-seniyye*'de kaydedilmiştir (I, 9-10, 333-336; IV, 94).

BİBLİYOGRAFYA :

Takiyyüddin b. Abdülkâdir et-Temîmî, *et-Tabakâtü's-seniyye*, Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1113, vr. 409; a.e. (nşr. Abdülfettâh M. el-Hulv), Riyad 1403-10/1983-89, I, 9-10, 41-169, 333-336; III, 250, 260; IV, 94-95, 180, 361; ayrıca bk. neşredenin girişi, I, s. e-m; Atâî, *Zeyl-i Şekâik*, s. 391, 399, 408; *Keşfü'z-zunûn*, I, 152, 385, 394; II, 1017, 1098, 1099, 1838, 2049, 2050; Hafâcî, *Reyhânetü'l-elibbâ*, II, 27-31; a.mlf., *Habâya'z-zevâyâ fî mâ fi'r-ricâl mine'l-bekâyâ* (nşr. Mehmet Mesut Ergin), Ankara 2008, s. 386-390; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eser*, I, 479-480; a.mlf., *Nefhatü'r-Reyhâne*, III, 60, 220; Ahmed b. Muhammed el-Ensârî eş-Şirvânî, *Hadîkatü'l-efrâh li-izâhâti'l-etrah*, Kahire 1305, s. 111; Brockelmann, *GAL*, I, 273; II, 405; *Suppl.*, I, 422; II, 429; *Hedîyyetü'l-ârifin*, I, 245, 599; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, III, 91; V, 285; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), II, 85-86; Osman Mustafa et-Tabbâ, *İthâfû'l-e'tizze fî târihi Gazze* (nşr. Abdüllatif Zekî Ebû Hâşim), Gazze 1420/1999, IV, 123-125.

MUHARREM KILIÇ

TEMİMİYYE

(التميمية)

İmâmiyye'den

Zürâre b. A'yen et-Temîmî'nin
Zürâriyye diye de anılan
mensuplarına verilen ad
(bk. İMÂMİYYE).

TE'MİN

(bk. ÂMİN).

TEMİR, Ahmet

(1912-2003)

Türk dili ve Moğolca üzerine yaptığı
çalışmalarla tanınan Türkolog.

14 Kasım 1912'de Tataristan Özerk Cumhuriyeti Samara vilâyetine bağlı Bügölme (Bugulma) kazasının Elmet (Almetjevsk) köyünde doğdu. Babası, Mekke ve Medine medreselerinde on yıl okuduktan sonra Elmet'te imamlık ve öğretmenlik yapan Carullah oğlu Reşit, annesi Şelcili köyü mü-

TEMİR, Ahmet

Ahmet Temir

derrislerinden Abdülfettah Efendi'nin kızı öğretmen ve yazar Zeynep Abıstay'dır. Ahmet Temir henüz okula başlamadan okuyup yazmayı öğrendi. İlk tahsiline Tatarca olarak Elmet'te başladı. Babası imamlık göreviyle Bügölme'ye gidince (1921) orada Rus okullarına devam etti. Ancak Rusça bilmediğinden birinci sınıfı yeniden bir kilise okulunda, ikinci ve üçüncü sınıfları özel bir okulda, dördüncü sınıfı başka bir okulda ve beşinci sınıfı Puşkin okulunda tamamladı (1925). Keman ve piyano çalacak kadar mûsiki, okulun duvar tablolarını yapacak kadar resim öğrendi. Dilci, tarihçi ve o dönemde Kazan mebusu olan teyzesi Hâdi Atlası'den tarih ve Almanca dersleri aldı. Ortaokul öğrenimi için bir Rus lisesine kaydolduysa da ikinci sınıfa başlarken babası Tatar millî hareketine katılan bir din âlimi olduğu gerekçesiyle proleter sayılmayan eski zenginlerin, din bilginlerinin ve idarecilerin çocukları ile birlikte okuldan uzaklaştırıldı. Sovyet okullarında okuması yasaklandığından Rostov'da mektupla eğitim veren Poliglot okulundan çizim, mimari, inşaat teknikliği ve İngilizce dersleri aldı (1926-1928). Ayrıca Rus, Alman, Fransız ve İngiliz edebiyatlarının önde gelen klasiklerini okuyarak kendini yetiştirdi.

17 Haziran 1929'da arkadaşı Ahat Ural Bikkul ile birlikte Bügölme'den ayrılan Temir Volga, Hazar ve Kafkasya üzerinden uzun ve tehlikeli bir yolculuktan sonra Batum'dan Türkiye'ye iltica etti (8 Temmuz 1929). Maarif Vekâleti'nin emriyle Trabzon Erkek Muallim Mektebi'ne kaydoldu ve orta öğrenimine burada yatılı olarak devam etti. Ancak okulun 1934'te kapanması üzerine İstanbul Haydar Paşa Lisesine geçti ve burayı bitirdi (1935). Aynı yıl Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne girdi. Bir süre M. Fuad Köprülü'nün tarih derslerine devam etti, Macarca öğrenmeye başladı. İkinci yarıyıldan kazandığı dört aylık bursla Berlin Üniver-

sitesi'ne gitti (1936). Burada öğrenimi sürdürürken Tatarca okutmanlığına tayin edildi. Ayrıca üniversite orkestrasında keman çaldı. 1941'de filolojiyi bitirdi. Bir taraftan da Alman-Sovyetler Birliği cephesindeki esir kamplarını dolaştı. 1941-1942 yıllarında Sovyet birlikleri içindeki Rus olmayan İdil-Ural (Tatar, Başkurt, Çuvaş ve Fin) mensheli esirlerin tesbitine çalıştı ve birçok kişinin kurtulmasını sağladı. Almanya'daki Rusya Türkleri'ne yönelik yayın yapan Teleradio'nun Tatarca yayınına idare etti. Bu maksatla çıkarılan *İdil-Ural* gazetesinin ilk sayısını neşretti. Hazırladığı *Die Konjunktionen und Satzeinleitungen im Alt-Türkischen* adlı tezle doktor unvanını kazandı (1943).

1943 Ekiminde Türkiye'ye dönen Ahmet Temir doçentlik için başvurduğu Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne giremeyince askere gitti. Dönüşte Millî Eğitim Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü'nde çalıştı (1947-1951). Hamburg Üniversitesi'nden aldığı bir teklifle tekrar Almanya'ya gitti; iki yıl Türkçe okutmanlığı yaptı (1952-1954). Bu sırada Moğolca, Mançuca ve Çince dersleri alarak akademik araştırmalarını Eski Türkçe ve Moğolca alanında yoğunlaştırdı. *Die Arabische-Mongolische Stiftungsurkunde von 1272 des Emirs von Kırşehir Caca Oğlu Nur el-Din* adlı teziyle doçent oldu (1953). Ertesi yıl Türkiye'ye döndü. Altı ay kadar Hasanoğlu Öğretmen Okulu'nda edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra 1955'te Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümü'nde göreve başladı. 1962'de "Türkçe ve Moğolca Arasındaki İlgiler" adlı çalışmasıyla (DTCFD, III/1 [1955], s. 1-25) profesörlüğe yükseldi. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün tüzüğünü hazırlayarak kuruluşunda görev aldı (1961) ve 1962-1975 yıllarında başkanlığını yaptı. Bu dönemde *Türk Kültürü*, *Cultura Turcica* ve *Türk Kültürü Araştırmaları* adlı dergilerin imtiyaz sahipliğini üstlendi. 1982'de emekli oluncaya kadar bu görevlerin yanı sıra klasik Moğolca öğretimine devam etti. Emekliliğinden sonra Mainz Johannes Gutenberg Üniversitesi'nde (1981-1983) ve Marmara Üniversitesi'nde (1984-1985) ders verdi. Tatarca, Moğolca, Macarca, Çince, Rusça, Almanca, İngilizce ve Fransızca bilen Temir 18 Nisan 2003'te Ankara'da öldü.

Türkiye'de Mongolistik çalışmalarını başlatan ilk bilim adamı olan Ahmet Temir, ilim dünyasında ve Türkiye'de önemli bir yer edindiği gibi Türk dünyasıyla ilgili birçok faaliyete öncülük yapmıştır. Amerikalılar'ca yönetilen ve esir milletlere yayın

yapan Radio Liberty'nin Tatar-Başkurt masasında danışman olarak çalışmış, Tatarca edebî ve tarihî yazıları yayımlamıştır (1975-1976). Ahmet Temir, Institut zur Erforschung der UdSSR, Milletlerarası Şark Tetkikleri Cemiyeti, Societas Uralo Altaica (Göttingen), La Société Finno-Ougrienne (Helsinki), Permanent International Altaistic Conference (Bloomington-USA), Bund Deutsche Fernschreiberfreunde (Hamburg) gibi kuruluşların üyesiydi. Türk ve Moğol dilleri üzerindeki eserleri, makale ve bildirileriyle uluslararası önemli bir Türkolog olarak tanınmıştır. Türklüğün tarih, sosyal hayat, kültür ve politik birçok meseleyle ilgilenip çözüm yolları aramış, bu alanda önemli faaliyetlerde bulunarak makaleler yazmıştır. İlim ve kültür hayatı dışında müzik, satranç, atçılık, dağcılık, buz pateni ve kayak sporlarıyla meşgul olan Ahmet Temir küçük yaşlarda öğrendiği piyano ve kemanla ilgisini daha sonraki hayatında da sürdürmüştür.

Eserleri. Telif ve Tercüme. 1. Kırşehir Emiri Caca Oğlu Nur el-Dîn'in 1272 Tarihli Arapça-Moğolca Vakfiyesi (Ankara 1959, 1989). Almanya'da doçentlik tezi olarak hazırladığı bu çalışmada Temir, Selçuklular'dan Cacaoğlu Nüreddin'in Arapça vakfiyesinin, Anadolu'da Moğol hâkimiyeti devrinde Anadolu İlhanlı Valisi Samagar Noyan vasıtasıyla Moğol orduları kumandanına da onaylattığı Moğolca'sını Türkçe'siyle neşretmiştir. **2. Milliyet Ülküsü İçinde Bilim ve Eğitim** (Ankara 1961). **3. Moğolların Gizli Tarihi** (Ankara 1948, 1986, 1989). Çin alfabesiyle 1240'ta Moğolca yazılan eseri, Almanca ve Rusça tercümelemleri Moğolca aslı ile karşılaştırılıp çeşitli açıklamalar ve notlar ekleyerek Türkçe'ye çevirmiştir. **4. Sibirya'dan** (I-II, İstanbul 1954-1956). Friedrich Wilhelm Radloff'un Sibirya ve Türkistan'daki Türk boyları hakkında *Aus Sibirien* adlı eserinin çevirisidir. **5. Sibirya'dan Seçmeler** (Ankara 1976). **6. Milletler ve Hükümdarlar Tarihi** (I-IV, İstanbul 1954-1958). Temir'in Zakir Kadiri Ugan'la birlikte yaptığı Taberî'nin *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*'ünün tercümesidir. **7. Kır Atlı** (Ankara 1971; İstanbul 1999). Theodor Storm'un *Der Schimmelreiter* adlı eserinin tercümesidir. Ahmet Temir'in bir başka önemli çalışması, Annemarie von Gabain'ın *Alt-türkische Grammatik* (Leipzig 1941) adlı eserinin sonundaki "Glossar" (s. 291-357) başlıklı Uygurca-Almanca sözlüğün Türkiye Türkçesi'ne çevirisidir.

Biyografi. 1. "Ahmet Temir'in Kendi Kaleminden Hayatı ve Eserleri" (TKA, XXX/

1-2 [1992], s. 5-117). Doğumundan Türkiye'ye iltica etmesine kadar geçen hayatını ve 1931 yılından itibaren çalışmalarını kapsar. **2. 60 Yıl-Almanya (1936-1996) Bir Yabancı'nın Gözü ile Geziler-Araştırmalar-Hatıralar** (Ankara 1998). **3. Vatandaşım Türkiye** (ilk makale, ikincisi kitap olarak yayımlanan, üçüncüsü henüz yayımlanmayan bu çalışmada Ahmet Temir dönem dönem kendi hayatını anlatmaktadır). **4. Yusuf Akçura** (Ankara 1987). **5. Moğolların Gizli Tarihine Göre Cengiz Han (Çingiz Han)** (Ankara 1989). **6. Türkoloji Tarihinde Wilhelm Radloff Devri: Hayatı-İlmî Kişiliği-Eserleri** (Ankara 1991). Ahmet Temir'in ayrıca Bahadır Giray, Anadolu'da İlhanlı valilerinden Samagar Noyan, Abdullah Tukay, M. Fuad Köprülü, Reşit Rahmeti Arat, Hâdi Atlasî, Şeyh Şâmil, Abdünnasir Kursavî, Alimcan İbrahim(of), Âlimcan Barudî, Şehâbeddin Mercânî, Murad Remzi, Ayaz İshakî İdilli gibi bilim ve kültür adamları hakkında otuz kadar biyografi makalesi bulunmaktadır. Yerli-yabancı pek çok yayında makale, madde, bildiri ve tanıtma yazıları yazan Ahmet Temir'in yabancı dildeki yazılarının çoğu Almanca, bir kısmı İngilizce ve Fransızca'dır (eserlerinin kronolojik bir listesi için ayrıca bk. *TKA*, XXX/1-2 [1992], s. 91-117; Özyetgin, *TDe.*, XVI/1 [2003], s. 6-8).

BİBLİYOGRAFYA :

Tuncer Gülensoy, *Prof. Dr. Ahmet Temir'in Hayatı ve Eserleri*, Kayseri 1983; a.m.f., "Ahmet Temir'in Türk Dili ve Kültürüne Katkıları", *Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kuruluş ve Gelişmesine Hizmeti Geçen Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu Bildirileri* (haz. Abdülkadir Yuvalı v.dğr.), Kayseri 1996, s. 221-239; Ahmet Temir, *Altmış Yıl Almanya (1936-1996): Bir Yabancı'nın Gözü ile Geziler-Araştırmalar-Hatıralar*, Ankara 1998; a.m.f., "Ahmet Temir'in Kendi Kaleminden Hayatı ve Eserleri", *TKA* (Prof. Dr. Ahmet Temir'e Armağan), XXX/1-2 (1992), s. 5-117; A. Melek Özyetgin – Saime Selenga Gökgöz, "Prof. Dr. Ahmet Temir'le Söyleşi", *Kök Araştırmalar*, II/1, Ankara 2000, s. 3-64; a.m.f., "Prof. Dr. Ahmet Temir (14.11.1912-18.04.2003)", *TDe.*, XVI/1 (2003), s. 1-8; Tuncer Baykara, "Ahmet Temir (14.11.1912-18.04.2003)", *TİD*, XVIII/2 (2003), s. 151-152; H. Ağca, "Temir, Ahmet", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Ankara 2007, VIII, 244-245.

MUSTAFA ERKAN

TEMİZLİK

İslâm kaynaklarında temizlik kavramı genellikle **tahâret** (**tuhr**) kelimesiyle ifade edilir. Ayrıca **zekât** kökünden çeşitli kelimeler "maddî veya mânevî yönden temizlenme; temizleme, arıtma, temize çıkarma" anlamında kullanılır. **Nezâfet** ve **nekâ**

(**nekâvet**) kökünden kelimeler de benzer anlamları içerir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "zky", "thr" md.leri; *Lisânü'l-'Arab*, "zky", "thr", "nḳv", "nẓf" md.leri; *Tâcü'l-'arûs*, "zky", "thr", "nḳv", "nẓf" md.leri). Bu kavramların karşıtları **necâset**, **hubs**, **reces** gibi kelimelerdir.

Kur'an-ı Kerim'de temizlik karşılığında en sık kullanılan kavram tahârettir. Bu kavram, içinde yer aldığı on dokuz âyetin (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "tḥr" md.) üçünde hadesten tahâreti, sekizinde günahlardan, ahlâkî ve mânevî kirlerden temizlenmeyi ifade eder; diğerlerinde ise hem maddî hem mânevî temizlik anlamı vardır. Nitekim Râgıb el-İsfahânî tahâretin beden ve ruh (nefis) temizliği diye ikiye ayrıldığını, âyetlerin genelinden her iki anlamın çıkarılabildiğini belirtir (*el-Müfredât*, "tḥr" md.). İlk nâzil olan sûrelerin birinde (el-Müddessir 74/4-5), "Elbiseni temiz tut, günahlardan uzak dur!" buyrulması Kur'an'ın maddî ve mânevî temizliğe verdiği önemi gösterir. Fahraddin er-Râzî'nin kaydettiğine göre buradaki elbise ile bütün bedeninin kastedildiğini ileri süren müfessirler yanında bazıları elbiseden maksadın kalp olduğunu söylemiştir (*Mefâtihu'l-gayb*, XXX, 191-192). Âyetlere göre Allah tövbe edenleri ve temizlenenleri sever (el-Bakara 2/222); müminler temizlenmeyi sever, Allah da temizlenenleri sever (et-Tevbe 9/108; krş. Şevkânî, II, 459). Allah, Hz. İbrâhîm'e ve İsmâîl'e kendi evini (Kâbe) temiz tutmalarını emretmiştir (el-Bakara 2/125; el-Hac 22/26). İnsanların temizlikte kullanmaları için Allah gökten su indirmektedir (el-Enfâl 8/11), bu tertemiz bir sudur (el-Furkân 25/48); Allah iyi kullarına cennette tertemiz bir içecek lutfedecek (el-İnsân 76/5-6), orada müminlere tertemiz eşler verilecektir (el-Bakara 2/25; Âl-i İmrân 3/15; en-Nisâ 4/57). Allah'ın insanlara iffetli olmalarını, ibadet etmelerini, kendisine ve peygamberine itaat etmelerini emretmekle onları günah kirlerinden arıtıp temizlemeyi murat ettiği (el-Ahzâb 33/33); müminlere abdest, gusûl ve teyemmümü emretmekle onları günahlardan temizlemek ve üzerlerindeki nime-ti tamamlamak istediği (el-Mâide 5/6; krş. Taberî, IV, 479-480; Şevkânî, II, 23); sadakanın insanları günahlardan arındırdığı (et-Tevbe 9/103) bildirilir. Son âyetin nüzûlüyle ilgili bir rivayete göre Tebük Savaşı'na mazeretsiz katılmayan bazı müslümanlar yaptıklarına çok üzülmüş, mallarının tamamını Resûlullah'a sunarak, "Bunları tasadduk edip bizi bu günahattan temizle, bizim için Allah'tan af dile" demiş, Hz. Pey-

gamber kendisine bu yönde bir emir gelmediğini söylemiş, o sırada bu âyetin inmesi üzerine mallarının üçte birini tasadduk etmek için ayırmıştır (Taberî, VI, 463-464; Fahraddin er-Râzî, XVI, 178). "Ona ancak temiz olanlar dokunabilir" meâlindeki âyete (el-Vâkıa 56/79) bağlamdan hareketle, "Levh-i mahfûza sadece tertemiz melekler dokunabilir" ya da, "Kur'an'a ancak günahlardan temizlenmiş olanlar dokunabilir" anlamı verilmiştir. Kur'an'a abdestli olmayanların el süremeyeceği yönünde yorumlar da vardır (Taberî, XI, 659-661; Şevkânî, V, 186). Râgıb el-İsfahânî âyeti, "Kur'an'ın hakikat bilgilerine ancak nefsi arındıran ve fesat kirlerinden temizlenenler ulaşabilir" diye açıklamıştır (*el-Müfredât*, "tḥr" md.). Kur'an'da ayrıca zekât kökünden çeşitli kelimeler mânen temizlenme kapsamında geçer. Buna göre nefsinin arındıran kurtuluşa ermiş, onu kötülüklerle kirleten ise hüsrana uğramıştır (eş-Şems 91/9-10); "Kim temizlenirse kendi iyiliği için temizlenmiş olur" (Fâtır 35/18); öyle günahkârlar var ki Allah âhirette onlarla konuşmayacak, yüzlerine bakmayacak, onları temizlemeyecektir (el-Bakara 2/174; Âl-i İmrân 3/77). Cebrâil Hz. Meryem'e İsâ'yı müjdelirken onu tertemiz bir çocuk diye nitelemiştir (Meryem 19/19). Bazı âyetlerde iyiliklerin insan için temizleyici ve arıttıcı olduğu bildirilir (el-Bakara 2/232; en-Nûr 24/28, 30).

Aynı kavramlar hadislerde de geçmektedir. Hz. Peygamber genel olarak sağlık ve temizliğe, bilhassa ağız, burun ve diş gibi sağlık bakımından özel önem taşıyan organların temizliğine (meselâ bk. *Müsne'd*, I, 258, 344; Buhârî, "Rikâk", 1; Müslim, "Tahâret", 56); ayrıca saç, sakal ve bıyık bakımına (Buhârî, "Libâs", 64, 74; Müslim, "Tahâret", 54; Ebû Dâvûd, "Tereccül", 3) önem verirdi. "Temizlik imanın yarısıdır" (*Müsne'd*, V, 342-344; Dârimî, "Vuđû", 2; Müslim, "Tahâret", 1); "Namazın anahtarı temizliktir" (*Müsne'd*, I, 123; Ebû Dâvûd, "Şalât", 73; Tirmizî, "Tahâret", 3) meâlindeki hadisler Resûl-i Ekrem'in temizlik kültürünün geliştirilmesine verdiği önemin açık ifadeleridir. Bir hadiste bildirildiğine göre sünnet olmak, kasıkları tıraş etmek, tırnakları kesmek, koltuk altındaki kılları almak, bıyıkları kısaltmak peygamberlerin geleneğidir (Buhârî, "Libâs", 63, 64; Müslim, "Tahâret", 49-56). Resûlullah çevresindeki insanlara temizlik alışkanlığı kazandırmaya çalışır, kılık kıyafet temizliğine dikkat çekerek (*el-Muvatta'*, "Şa'r", 7; Ebû Dâvûd, "Libâs", 17). Bilhassa cuma ve bayram günlerinde yıkanır, temiz ve güzel